

Ez elmélet bebizonyítására szolgálnak a nyelvnek, népszokásnak, életmódnak összehasonlítása és végül az írott feljegyzések pontos egybevetése (a műnek 2 harmada), így lett e munkából kútfő-tanulmány, nyelvészeti kritikával.

A nyelv összehasonlítására anyagúl szolgál a 12 törzsnév az adighe kabardoknál és a hun, kazar személyek és hivatalok meg a besenye törzsek elnevezései úgy, a hogy a különböző görög írók által feljegyeztettek és végül a kabard magyar nyelv szerkezetének rövid egybevetése. A személynevek elemzésének a szerző nem tulajdonít túl nagy fontosságot, maga mondja, hogy ez nem olyan határozott igazság, mint pl. hogy kétszer kettő négy, de mivel mások is éltek és élnek a bizonyíték eme nemével, ő is felhasználja — és van is néminemű jogosultsága az érvelés ezen módjának.

A hun szokások megismerésére ugyancsak Priscus Rhetor a fő forrás. A hunok a legtöbb méltatásban részesülnek — a könyvnek egy negyede velük foglalkozik.

Ez a könyvnek igen rövid foglalatja. Ohajtandó, hogy eme kornak tudós ismerősei foglalkoznának vele. Mert a hun-khazar *Muager* törzs után magát *Moger*-nek nevező nemzetünk ezer éves hagyománya, a hun-khazar (Székely-Moger) és besenye-kun egyfajúságot illetőleg, csak e műben van méltatva és igazolva úgy, a mint az a mai tudomány szerint lehetséges.

B. V.

Bölcs Leo taktikája.

Gyomlay Gyula: Bölcs Leo taktikája, mint magyar történeti kútforrás.
(Érték. a nyelv és széptud. kör. XVIII. k. 1. sz.) 8° 68. l.

Salamon Ferencz (Századok 1876.) a Mauricius császár neve alatt fennmaradt taktikáról azt hitte, hogy annak semmi köze a nevezett császárhoz, mert a munka később keletkezett; szerzője pedig, mint a flórenczi kodexben olvasható, Urbicius. Senki sem tulajdonított tehát valami különös jelentőséget Mauricius taktikájának. Annál nagyobb volt Bölcs Leo taktikájának híre és értéke magyar történeti szempontból; a honfoglalással egykorú császárról (886—911.) nem is lehetett feltételezni, hogy az máskép, mint közvetlen értesülés alapján írt volna a magyarokról; ezért talált helyet műve a M. Honfoglalás Kútfőiben is.

Gyomlaynak köszönhető, hogy mind a két taktika értéke s jelentősége tisztázva van. Értekezésének lényege a következő: Mauricius taktikája nem elméleti, hanem gyakorlati munka, melynek szerzője katonaviselt ember volt, ki jogosan hivatkozhatott hadi tapasztalatokra. Valószínű, bár kétségtelenül be nem bizonyítható, hogy azt maga Mauricius császár írta talán 580 körül, mint a keleti részek hadvezére; de bárki volt is a szerző, annyi bizonyos, hogy a taktika a császár intézkedésére, az ő tudtával s intentóinak megfelelőleg készült legalább

is a VI. sz. utolsó évtizedében. A flórenzi kodex Urbiciusának semmi jelentősége sincs e taktikát illetőleg; az V. század végéről származó „Urbicius találmánya“ későbbi betoldás. Mauricius taktikája tehát használható és használandó kútforrás a perzsák, avarok s az akkori nyugati népek történetére vonatkozólag.

Meglepőbb ennél az, a mit Gyomlay a Leo-féle taktikáról bebizonyít. Leo taktikája tulajdonképen ügyetlen átirása Mauricius művének, azzal a különbséggel, hogy a mit ennél hajdani népekre vonatkozólag olvasott, azt ő egészen más népekre alkalmazza; „avarok vagy bolgárok, török-turkok vagy magyar-turkok, skythák és turkok, sőt szlávok és skythák neki tökéletesen mindegy“; a fődolog Leo előtt az, hogy taktikájában minden elképzelhető hadi eljárást leírjon, a miből következik, hogy tárgyi ellenmondásokra bőven akadunk. Gyomlay szerint Leonak nem is lehetett szándékában praktikus taktikát írni, ő legfőleg „csak műkedvelésből compilál taktikát“; s így műve magyar történeti szempontból teljesen hasznavehetetlen, s a magyar történeti kútforrások között semmi helye sincs.

Gyomlay csak akkor fogadná el Leo hitelességét, ha bebizonyított tény volna a VI. századbéli avar nép életmódjának s hadi szokásainak a IX—X. századbéli magyarokéival való teljes azonossága. De vajjon nem lehetne-e abból, hogy Leo lényeges változtatások nélkül átvette s vonatkoztatta a magyarokra Mauriciusnál az avarokról írt részeket, azt következtetni, hogy a két nép között tényleg nem volt semmi lényeges különbség, s Leo nem akarta újra megírni és ismételni azt a magyarokról, a mit Mauricius egyszer már megírt az avarokról, s a mit minden változtatás nélkül a magyarokra is lehetett vonatkoztatni. Eddigi ismereteink e két népről ezen feltevést támogatják.

Az értekezésre csak az a megjegyzésünk, hogy jobban szerettük volna, ha a több tekintetben zavaros Theophanes helyett az egykorú Theophylactus Simocattára helyezte volna a fősúlyt. Az, hogy (a 9. lapon) II. Justin helyett II. Justinianust ír, — valószínűleg sajtóhiba. Gyomlay nagybecsű értekezését nyereségnek kell tartanunk történet-irodalmunkra nézve.

Dr. Lukinich Imre.

Hunyadi Mátyás király, az igazságos.

Emlékkönyv, szerkesztették *Kovács Dezső* és *Szabó Samu*. Az ünneplő nemzetnek emlékül ajánlja Kolozsvár városa. 160 l.

A Hunyadi család s kivált Mátyás tüneményes történetére való emlékezés ragyogó és elragadó képeket varázsol tudatunkba. Sokszor fel nem tudjuk fogni észszel a köznemesi családfa hatalmas elágazását, Hunyadi János katonai talentumát, Mátyás eredményekben gazdag pályáját. Mintha nem is valóság volt volna, hanem csupa eposzeia,